

Svanesøen

Ballet af Pjotr Iljitsj Tjajkovskij 1840-1893.

Libretto af Vladimir Begichev, Vassilli Geltser.

Koreografi af Rudolf Nureyev (denne udgave).

Uropremiere Bolsjojteatret 1877.

Opførelse i Danmark (*)

Vises LIVE 21. februar 2019 fra Opera Bastille, Paris.

Varighed 2:35 inkl. Pause.

Dirigent: Valery Ovsyanikov

Koreografi: Rudolf Nureyev, efter Marius Petipa og Lev Ivanov.

Sætdesign: Ezio Frigerio - Kostumer: Franca Squarciapino.

Dansere: Les Étoiles, les Premiers Danseurs et le Corps de Ballet et Paris Opera Orchestra.

I Svanesøen fortalte Tchaikovskij legenden om den pletfri fugl og skabte noget af den smukkeste musik til en ballet. Koreograferne Marius Petipa og Lev Ivanov satte deres fremtrædende mærke på denne historie om en umulig kærlighed mellem en jordisk prins og en fugleprinsesse, myten om svanedanseren, den ultimative ballerina. Rudolf Nureyev valgte i 1984 at give den en freudiansk dimension, der belyste Tchaikovskijs poetiske drøm, gennem en følelse af dyb håbløshed.

Den unge, søgende prins Siegfried forelsker sig i den yndigste, hvide svaneprinsesse, Odette, men lader sig også lokke af hendes sorte modsætning Odile; den ene er renhed og poesi, den anden er forførelse og fordærv. Det helt store passionsdrama om kampen mellem lysets og mørkets kræfter, mellem det gode og det onde, kærlighed og had.

I 1873 blev Tjajkovskij af Moskva-operaen bedt om at skrive musik til balletten Svanesøen. Ballettens handling bygger på et gammelt russisk eventyr af samme navn. Svanesøen havde urpremiere på Bolsjojteatret i Moskva den 4. marts 1877, men blev ikke så populær. Efter Pjotr Tjajkovskijs død omarbejdedes balletten af Riccardo Drigo. Den nye version med koreografi af Marius Petipa og Lev Ivanov havde premiere på Mariinskij-teatret i Sankt Petersborg den 29. januar 1895, og den fik stor succes i modsætning til originaludgaven.

(*) I Danmark opførtes Harald Landers enaktsversion i 1938 på Det Kongelige Teater. I 1964 havde Svanesøen premiere i den fulde udgave. I 2015 opførtes en dansk udgave af Svanesøen af Nikolaj Hübbe og Silja Schandorff med scenografi af Mia Stensgaard og Mikki Kunttu. Den genopsattes på Operaen i 2016.

Svanesøen findes i flere forskellige udgave og slutninger:

Handlingen i Svanesøen kredser om prins Siegfried, der forelsker sig i en smuk svane. Hvad prinsen ikke ved er, at svanen er Odette, en fortryllet prinsesse. Synderen er Rothbart, som havde kidnappet og fortryllet Odette. Odette må, efter at have fået en forbandelse fra en ond troldmand, Von Rothbart, leve som svane om dagen, men om natten bliver hun igen et menneske. Det sker nat efter nat. Dansende i sin menneskelige form, bliver hun set af en prins Siegfried, som forelsker sig i Odette og beder hende om at komme til slotsballet den følgende aften. Men troldmanden finder ud af dette og tager med sin datter Odile med til ballet. Odile ligner Odette og adskiller sig kun fra hende ved at hun klæder sig i sort, mens Odette bærer hvidt. Siegfried tror imidlertid at Odile er Odette, og han sværger sin evige kærlighed til hende for at bryde forbandelsen. Da Odette viser sig på scenen, må prinsen indse han har taget fejl og hvor forkert han har handlet.

Det er en almindelig og meget udbredt misforståelse, at Svanesøen oprindeligt havde en tragisk slutning. I 1877-versionen ender det lykkeligt, mens Mariinskijteater-udgaven fra 1895 ender tragisk.

I originalversionen slutter balletten med, at Siegfried besejrer Rothbart ved at knække en af hans vinger. Rothbart dør, fortryllet er brudt, og Odette bliver menneske og forenes med Siegfried.

Der er flere versioner af slutningen. I en version danset af Mariinsky Balletten i 2006, er det den sande kærlighed mellem Siegfried og Odette, der besejrer Von Rothbart. Troldmanden dør efter at prinsen har ødelagt en af hans vinger. Odette bliver menneske igen, og de lever lykkeligt sammen for evigt. Denne version er ofte blevet brugt af russiske og kinesiske balletkompagnier.

I en version opført af American Ballet Theatre i 2006, får Siegfrieds skæbnesvangre løfte til Odile fatale konsekvenser for Odette, som til evig tid skal forblive en svane. I et desperat øjeblik hvor hun erkender, at hun kun har kort tid tilbage at eksistere som menneske, begår Odette selvmord ved at kaste sig i søen. Siegfried følger hende, og disse begiven-

heder, udført på baggrund af ægte kærlighed, knuser troldmandens forbandelse. Slutscenen viser Odette og Siegfried sammen stigende til himmels.

I en version danset af New York City Ballet i 2006 (med koreografi af Peter Martins efter Lev Ivanov, Marius Petipa og George Balanchine) medfører prinsens fatale løfte ligeledes, at Odette for evigt forbliver en svane. I det afsluttende scene kaldes Odette bort til sin skæbne, og da tæppet falder, er Siegfried alene i sorg.

Handlingen.

Den afholdte prins Siegfried fylder 21 år, og han har af sin mor, dronningen fået en armbrøst i fødselsdagsgave. Alt er såre godt, dog med undtagelse af ét: Dronningen har bedt ham om at finde sig en kone blandt de seks prinsesser, hun har inviteret til hans fødselsdagsbal om aftenen. Siegfried mener derimod, at han ikke er klar til at gifte sig endnu. Sammen med sine venner tager han ned til den nærliggende skovsø. Vennerne har hørt, at der skulle befinde sig nogle sæere hvide fugle ved søen, og da selskabet når frem til søen, er tusmørket ved at sænke sig. Pludselig ser de noget hvidt bevæge sig mellem træerne, og al snak og latter forstummer. Prinsen lader de andre blive tilbage og følger alene efter for ikke at skræmme fuglene. Han udvælger sig den smukkeste svane, spænder armbrøsten og er klar til at skyde. Men da sker der noget mærkeligt. Lige da hans udvalgte svanes fødder rører søbredden, bøjer den hovedet, folder vingerne tæt ind til kroppen og forvandler sig. Ud af den skinnende, bløde fjederham træder en ung, smuk pige. Også de andre svaner rundt om hende forvandler sig efterhånden som de når søbredden. De kaster deres glitrende fjer af sig, som var det tøj, de ikke mere ønsker at gå med, og rejser sig som yndefulde, unge piger. Dog ikke så smukke, som den første. Med bankende hjerte løber Siegfried frem mod den smukke, men hun er bange og flygter fra ham. Han kalder roligt på hende, men i det samme tuder en hæs ugle fra et træ. Siegfried kaster armbrøsten fra sig, og endelig står hun stille og lytter til ham. Han fortæller hende, at hun ikke skal være bange for ham, han vil ikke gøre hende fortræd. Derimod vil han gerne vide, hvad det er for nogle sæere ting, der sker ved søen. Hun fortæller, at hun er Prinsesse Odette.

Hun har afvist den onde troldmand Rothbart, og som hævn har han forvandlet hende og hofdamerne til svaner. Om natten er de mennesker, men så snart solens stråler rammer dem, forvandles de til svaner. Siegfried vil vide, om denne forbandelse ikke kan ophæves. Igen tuder uglen i mørket. Odette tysser på ham og fortæller, at Rothbart våger over dem dag og nat i skikkelse af en ugle. Men prinsen vil vide, hvorledes forbandelsen kan ophæves, og Odette fortæller ham, at hvis et menneske, der aldrig før har elsket, trofast vil elske hende og aldrig bryder sit løfte, hæves forbandelsen. Siegfried fortæller hende glad, at hun så snart bliver fri, for han er den person, der kan ophæve forbandelsen. Han vil sværge at være tro med hende hele livet. I det samme høres et sus af vinger og en kæmpemæssig ugle styrter sig ind imellem dem med fremstrakte kløer og gule øjne. Siegfried griber sin armbrøst og vil skyde, men Odette kaster sig ind foran ham og fortæller, at hvis han dræber troldmanden, dræber han også hende. Så sindrig er forbandelsen lavet, at Odettes og troldmandens skæbner er bundet sammen. Siegfried kaster armbrøsten fra sig, men uglen blænder dem begge og får fat i Odette. Hun råber til prinsen, at han skal gå. I det samme bliver alt stille, og svanerne er igen på søen. Prinsen tager hjem, ulykkelig men fast besluttet på, at han vil bekæmpe troldmanden og have Odette. Han deltager i ballet men føler, han befinder sig i en drøm. Han danser med de 6 prinsesser men fortæller sin mor, at valget af hustru må vente. Pludselig gjalder en trompetfanfare, balsalens døre går op, og herolden melder, at Ridderen af Den Sorte Svane og hans datter er på vej. Ind i salen træder ridderen og datteren, der er klædt i sort fløj, og i håret glitrer et diadem af diamanter. Med stor glæde går prinsen ned for at modtage gæsterne. Han har nemlig i datteren genkendt sin elskede Odette. Han opdager i sin glæde ikke, at Ridderen er Rothbart, der med sine magiske evner har fået sin datter Odile til at ligne Odette på en prik. Prinsen danser hele aftenen med Odile, og hun følger ham så yndefuldt som en svane. Hendes blik er fuldt af kærlighed og Rothbart væver et spind af magi, der får dem tættere og tættere sammen. Siegfried ser ikke de hvide vinger, der fortvivlet igen og igen slår mod ruden. Da dansen er forbi, tager Rothbart Odiles hånd og lægger den i prinsens. Han siger, at det er en stor ære for Odile, at prinsen nærer så stor en beundring for hende, og at hun kan blive hans, hvis han vil sværge hende evig troskab og elske hende i evighed. Prinsen sværger, og i det samme forvandles Odile til en ond og grusom rovfugl, der med spottende latter flyver ud fra balsalen sammen med sin far. Siegfried bryder sammen og opdager den hvide svane uden for vinduet, hans elskede, ægte Odette. Vild af sorg over at have brudt sin ed flygter han ud i natten ned til søen, hvor Odette ligger sammen med de andre svaner. Hun græder og vender sig bort fra ham. Hun tror, at han har bedraget hende, men han fortæller den rette sammenhæng om bedraget, skabt af Rothbart. Nu ved de, at de har tabt, trods deres stærke kærlighed til hinanden. Forbandelsen kan ikke ophæves. Men de kan dø sammen og på denne måde blive forenet og samtidig udslette troldmanden og hans ondskab. De løber hånd i hånd ned mod søen. Et vildt skrig forfølger dem gennem luften, skarpe kløer og næb forsøger at drive dem fra hinanden - men forgæves. De kaster sig tæt sammenklyngede i søen, og den uhyggelige fugl skriger og tumler ned igennem den tomme luft. Til sidst falder den ned på søbredden, som en ynkelig bunke døde fjer. Således bliver troldmandens magt brudt, og det siges, at de to elskende vil leve lykkeligt sammen i deres hemmelige verden under vandet i Svanesøen.